

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Digitální učební materiál

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0802
Název projektu	Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo a název šablony klíčové aktivity	III/2 – Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Příjemce podpory	Gymnázium, Jevíčko, A. K. Vitáka 452

Název DUMu	Franz Kafka - Proměna
Název dokumentu	VY_32_INOVACE_02_11
Pořadí DUMu v sadě	11
Vedoucí skupiny/sady	Mgr. Lucie Škvařilová
Datum vytvoření	10.1. 2013
Jméno autora	Mgr. Jaromír Baranok
e-mailový kontakt na autora	baranok@gymjev.cz
Ročník studia	3. ročník
Předmět nebo tematická oblast	český jazyka a literatura
Výstižný popis způsobu využití materiálu ve výuce	Pracovní list s úryvky Kafkovy Proměny a úkoly k těmto textům. Inovace mezipředmětové vztahy (výtvarná výchova), využití ICT, mediální technika.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

FRANZ KAFKA - PROMĚNA

1.

Ach bože, pomyslel si, jaké jsem si to vybral namáhavé povolání! Den co den na cestách. Zlobení s prací je mnohem víc než přímo v obchodě doma, a k tomu ještě ten kříž s cestováním, starosti o vlaková spojení, nepravidelné, špatné jídlo, stále se střídající známosti, jež nikdy nenabudou trvalosti, srdečnosti. Aby to všechno čert vzal! Ucítil nahoře na bříše slabé svědění; pomalu se sunul po hřbetě k čelu postele, aby mohl lépe zvednout hlavu; našel svědicí místo, poseté spoustou drobných bílých teček, které nedovedl posoudit; a chtěl to místo jednou nohou ohmatat, hned ji však stáhl zpátky, neboť při dotyku ho hrůzou zamrazilo.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s. 64. ISBN 80-207-0178-8.)

Sklouzl opět zpátky do dřívější polohy. Z toho časného vstávání člověk dočista zpitomí, pomyslel si. Člověk se potřebuje vyspat. Jiní kupci si žijí jak ženy v harému. Když se například během odpoledne vrátím do hostince, abych si přepsal získané zákazníky, sedí si tihle páni teprve u snídaně. To bych si tak mohl zkusit u svého šéfa; na místě bych letěl. Ostatně kdoví jestli by to pro mne nebylo lepší. Kdybych se kvůli rodičům nedržel, dávno bych dal výpověď, šel bych rovnou k šéfovi a od plic bych mu řekl, co si myslím. Ten by určitě spadl z pultu! Je to také divný způsob, sednout si na pult a z té výšky mluvit se zaměstnancem, který navíc kvůli šéfově nedoslýchavosti musí přistoupit až těsně k němu. Nu, ještě se té naděje docela nevzdávám; jen co budu mít pohromadě tolik peněz, abych splatil, co mu rodiče dluží - může to trvat ještě tak pět šest let -, rozhodně to udělám. Pak se to rozetne. Prozatím ovšem musím vstát, protože mi v pět jede vlak.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s. 64. ISBN 80-207-0178-8.)

2.

"To je někdo z obchodu," řekl si a skoro strnul, kdežto nožičky se roztančily tím rychleji. Na okamžik všechno ztichlo. "Neotevřou," řekl si Řehoř v jakési nesmyslné naději. Ale potom ovšem jako vždy vykročila služebná pevným krokem ke dveřím a otevřela. Sotva Řehoř uslyšel první slovo návštěvníkova pozdravu, už věděl, kdo to je - sám prokurista. Proč jen je Řehoř odsouzen, aby sloužil u firmy, kde nejmenší nedbalost vzbouzí hned největší podezření? Jsou snad všichni zaměstnanci dohromady darebáci, není snad mezi nimi ani jeden věrný, oddaný člověk, který třeba jen pár hodin po ránu nevyužije pro obchod, a už ho k zbláznění hryže svědomí a dočista není v stavu vylézt z postele? Copak opravdu nestačilo poslat učedníka, aby se zeptal - když už to prostě bez toho doptávání nejde -, to musí přijít sám prokurista a celé nevinné rodině se tak musí dát najevo, že přešetření této podezřelé okolnosti lze svěřit jedině prokuristovu rozumu? A spíš s rozčilení, jež tyto úvahy v Řehořovi vyvolaly, než z řádného rozhodnutí vymrštil se vši silou z postele.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.69-70. ISBN 80-207-0178-8.)

evropský
sociální
fond v ČR

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

3.

"Tak," řekl Řehoř a dobře si uvědomoval, že je jediný, kdo zachoval klid, "ihned se obléknu, sbalím kolekci a pojedu. Chcete ještě, chcete ještě, abych jel? Tak vidíte, pane prokuristo, nejsem umíněný a pracuji rád; s cestováním je svízle, ale já bych bez cestování nemohl žít. Kampak jdete, pane prokuristo? Do obchodu? Ano? Povíte tam všechno podle pravdy? Může se stát, že člověk není momentálně schopen pracovat, ale to je zrovna pravá chvíle, aby se vzpomnělo na jeho dřívější výkony a uvážilo se, že později, až se překážky odstraní, bude jistě pracovat s tím větší pílí a soustředěním. Vždyť jsem panu šéfovi tolik zavázán, to přece velmi dobře víte. Kromě toho mám na starosti rodiče a sestru. Jsem v úzkých, ale zase se z toho dostanu. Nedělejte mi to však těžší, než to už je. Zastaňte se mne v obchodě! ...

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.76-77.ISBN 80-207-0178-8.)

4.

Ale sestra okamžitě s údivem zpozorovala dosud plnou misku, z níž jen trochu mléka bylo kolem dokola rozlito, hned ji zvedla, ne sice holou rukou, nýbrž s hadrem, a vynesla ji ven. Řehoř byl náramně zvědav, co mu za to přinese, a dělal si nejrůznější představy. Nikdy by byl ale neuhodl, co sestra ve své dobrotě skutečně učinila. Aby vyzkoušela jeho chuť, přinesla mu na starých novinách rozprostřený celý výběr. Byla tu stará nahnílá zelenina; kosti od večere obalené ztuhlou bílou omáčkou, trochu rozinek a mandlí; kus sýra, o němž Řehoř dva dny předtím prohlásil, že se nedá jíst; suchý chleba, chleba s máslem a posolený chleba s máslem. Mimoto postavila k tomu všemu ještě misku určenou patrně jednou provždy pro Řehoře, do níž nalila vodu. A z taktu, neboť věděla, že by Řehoř před ní nejedl, zmizela co nejrychleji, a dokonce otočila klíčem, jen aby Řehoř pochopil, že si může udělat pohodlí, jaké chce.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s. 83.ISBN 80-207-0178-8.)

5.

Ted' musila sestra spolu s matkou i vařit; nedalo to ovšem mnoho práce, protože skoro nic nejedli. Hned první den vyložil otec matce i sestře celkové majetkové poměry a vyhlídky. Tu a tam vstal od stolu a z malé wertheimky, kterou zachránil před pěti lety při bankrotu svého obchodu, přinesl nějaký doklad nebo zápisník.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s. 85-86.ISBN 80-207-0178-8.)

...Jenže těch peněz zdaleka nebylo dost, aby snad rodina mohla být živa z úroků; vystačily by rodině k životu snad na rok, nejvýš na dva, na víc ne. Byla to tedy jen částka, na kterou nevlastně nesmí sáhnout...; peníze na živobytí však třeba vydělávat.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.87-88.ISBN 80-207-0178-8.)

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

6.

Matka chtěla ostatně poměrně brzo Řehoře navštívit, avšak otec i sestra ji odrazovali nejdříve rozumovými důvody, jež Řehoř velice pozorně vyslechl a jež plně schvaloval. Později však ji museli zdržovat násilím, a když pak volala: "Pust'te mě přece k Řehořovi, vždyť je to můj nešťastný syn. Copak nechápete, že musím k němu?", pomyslel si Řehoř, že by přece jen snad bylo dobře, kdyby k němu matka zašla, samozřejmě ne každý den, ale třeba jednou za týden; rozumí přece všemu mnohem lépe než sestra, která přes všechnu svou statečnost je přece jen ještě dítě a ujala se těžkého úkolu koneckonců snad jediné z dětinské lehkomylnosti...

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.90. ISBN 80-207-0178-8.)

"A nebude to pak vypadat," řekla matka nakonec docela tiše, mluvila vůbec skoro šeptem, jako by chtěla zabránit, aby Řehoř, o němž přesně nevěděla, kde je, zaslechl i jen zvuk jejího hlasu, neboť že nerozumí slovům, o tom byla přesvědčena, "a nebude to vypadat, jako bychom odklizením nábytku dávali najevo, že se vzdáváme vši naděje na zlepšení a bezohledně ho ponecháváme jemu samému? Já myslím, že by bylo nejlepší udržovat pokoj přesně v tom stavu, jak byl, aby Řehoř, až se k nám zase vrátí, našel všechno beze změny a tím snadněji zapomněl, co bylo předtím."

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s. 92. ISBN 80-207-0178-8.)

Ale Markétčina slova matku teprve zneklidnila, poodstoupila, uviděla na květované tapetě obrovskou hnědou skvrnu, a ještě než si vlastně stačila uvědomit, že to, co vidí, je Řehoř, zaječela chraptivě: "Ach bože, ach bože!" a s roztaženýma rukama, jako by se vzdávala vši naděje, skácela se na pohovku a zůstala bez hnutí. "Poslyš, Řehoři!" zvolala sestra s napřaženou pěstí a pronikavě se na něj podívala. Bylo to poprvé od proměny, co na něj přímo promluvila. Běžela vedle do pokoje pro nějakou esenci, aby matku vzkřísila z mdloby...

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.95. ISBN 80-207-0178-8.)

7.

Teď se ale drží pěkně rovně; na sobě přiléhavý módní stejnokroj se zlatými knoflíky, jaký nosívají sluhové bankovních ústavů; nad vysokým tuhým límcem kabátu se rozkládá mocná dvojité brada; čepici se zlatým monogramem, který patrně označoval banku, hodil obloukem přes celý pokoj na pohovku a s rozhrnutými šosy dlouhého pláště od stejnokroje, s rukama v kapsách kalhot, se zavilou tváří vykročil k Řehořovi. Sám asi nevěděl, co hodlá podniknout; Z misky na kredenci naplnil kapsy a házel teď po něm, zatím bez přesného míření, jedno jablko za druhým. Ta malá červená jablíčka se koulela jak elektrizovaná po podlaze a narážela na sebe. Jedno slabě vržené jablko zavadilo o Řehořův hřbet. Sklouzlo však a neublížilo mu. Zato další, které přiletělo hned za ním, se mu přímo zarylo do hřbetu.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.97. ISBN 80-207-0178-8.)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

8.

Nebyla to už ovšem ta živá zábava jako za dřívějších dob, na niž Řehoř vždy trochu toužebně myslíval v hotelových pokojích, když unaven musel ulehnout do vlhkých peřin. Teď to většinou probíhalo jen velmi tiše. Otec brzy po večeři usínal v křesle; matka a sestra napomínaly jedna druhou, aby byla zticha; matka, naklánějíc se hluboko ke světlu, šila jemné prádlo pro nějaký módní závod; sestra, která přijala zaměstnání prodavačky, se po večerech učila těsnopisu a francouzštině, aby snad jednou později dostala lepší místo. Otec s jakousi umíněností nechtěl ani doma odkládat stejnokroj sluhy; zatímco župan nadarmo visel na věšáku, podřimoval otec na svém místě úplně oblečen, jako by byl neustále ve služební pohotovosti a přece klidně spal.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.99. ISBN 80-207-0178-8.)

9.

Kdo měl v této přepracované a příliš unavené rodině čas starat se o Řehoře víc, než bylo nezbytně nutno? Domácnost se uskrovněovala čím dál víc; obrovitá kostnatá posluhovačka s bílými poletujícími vlasy přicházela ráno a večer vykonat tu nejtěžší práci; vše ostatní obstarala matka vedle spousty šití. Stalo se dokonce, že různé rodinné šperky, jež dříve matka s dcerou celé šťastné nosovaly na zábavách a při slavnostech, byly odprodány, jak se Řehoř dověděl večer, když byla řeč o tom, kolik za ně dostaly.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.100. ISBN 80-207-0178-8.)

10.

Řehoř teď už nejedl skoro vůbec nic. Jen když šel náhodou kolem přichystaného jídla, vzal si do úst sousto na hraní, nechal je tam celé hodiny a pak je většinou vyplivl. Nejdříve myslil, že mu nechutná ze zármutku nad tím, jak vypadá jeho pokoj, ale právě se změnami v pokoji se velmi brzy smířil. Ostatní si zvykli stavět mu do pokoje věci, které se jina nevěšly, a takových věcí bylo teď spousta, poněvadž do jednoho z pokojů vzali na byt tři pány.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.103. ISBN 80-207-0178-8.)

11.

Ale i když sestru, vyčerpanou zaměstnáním, omrzelo starat se o Řehoře jako dřív, nebylo ještě vůbec zapotřebí, aby ji zastávala matka, a přece nemusel být Řehoř zanedbáván. Vždyť tu teď byla posluhovačka. Tato stará vdova, která díky své silné kostře přestála v životě už asi lecjakou svízelem, necítila vlastně k Řehořovi odpor... Ze začátku ho dokonce přivolávala slovy, která se jí patrně zdála vlídná, jako "Pojd' sem, ty starý hovnivále!" nebo "Podívejme se na něho, starého hovnivála!" Na taková oslovení Řehoř vůbec neodpovídal, nýbrž zůstával bez hnutí na místě, jako by se byly dveře vůbec neotevřely.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.102-103. ISBN 80-207-0178-8.)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

12.

"Musíme se toho hledět zbavit," řekla teď sestra výslovně otci, neboť matka pro kašel neslyšela, "ještě vás oba umoří, vidím to už. Když jednou člověk musí tak těžce pracovat jako my všichni, nemůže mít přece doma tohle věčné soužení. Já už to také nevydržím." A rozplakala se tak usedavě, že jí slzy kanuly dolů na matčinu tvář, z níž je stírala mechanickými pohyby ruky...."Kdyby nám rozuměl," opakoval otec a zamhouřením očí přijal sestřino přesvědčení, že je to nemožné, "bylo by snad možné nějak se s ním dohodnout. Ale takhle -" ... "Pryč musí," zvolala sestra, "to je jediný prostředek, tatínku.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.109.ISBN 80-207-0178-8.)

13.

Když to bylo bez výsledku, rozzlobila se a trochu do Řehoře: šťouchla, a teprve když ho bez veškerého odporu odsunula; z místa, zpozorněla. Když pak brzy poznala, jak se věci mají, vyvalila oči, zahvídla, dlouho však nemeškala, nýbrž prudce otevřela dveře do ložnice a hlasitě zavolala do tmy: "Pojďte se podívat, ono to chcíplo; leží to tam dočista chcíplé!"

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.112.ISBN 80-207-0178-8.)

14.

Pak všichni tři opět po měsících společně vyšli z domova a vyjeli tramvají ven za město. Vůz, kde seděli sami, byl celý prozářen sluncem. Pohodlně opřeni na sedadlech rozmlouvali o vyhlídkách do budoucna, ukázalo se, že při bližším pohledu nejsou nikterak zlé, neboť všichni tři, na což se vlastně jeden druhého ještě ani nezeptali, mají náramně výhodná a zvláště pro pozdější dobu slibná zaměstnání. Největší okamžité zlepšení situace jim ovšem jistě snadno přinese změna bytu; vezmou si teď menší a levnější a přitom lépe položený a vůbec praktičtější byt, než je nynější, který vybíral ještě Řehoř. Jak si tak povídali, zadívali se pan a paní Samsovi na svou čím dál čilejší dceru a skoro zároveň jim napadlo, jak za poslední dobu přes všechno soužení, od něhož jí pobledly tváře, rozkvetla v krásnou a kyprou dívku. Umlkli, a dorozumívající se skoro nevědomky pohledy, pomysleli si, že bude teď na čase, aby pro ni také vyhledali hodného muže. A připadlo jim jako dotvrzení jejich nových snů a dobrých úmyslů, když u cíle jejich cesty dcera první vstala a protáhla své mladé tělo.

(KAFKA, Franz. Povídky. Praha, 1990, s.115-116.ISBN 80-207-0178-8.)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkoly

1. Literární druh a žánr:
2. Kompozice:
3. Hlavní téma:
4. Forma díla z hlediska vypravěče:
5. Prostředí:
6. Na základě četby povídky zařadte jednotlivé úryvky do kontextu celého díla.
7. Najděte v ukázkách rysy absurdity.
8. Jaký měl Řehoř vztah ke svému zaměstnání?
9. Doložte na ukázkách:
 - a) proměnu Řehořova postoje k vlastnímu životu
 - b) proměnu Řehořova pokoje
 - c) proměnu životních podmínek celé rodiny
 - d) proměnu vztahu sestry a Řehoře
10. Charakterizujte vztah matky a Řehoře, otce a Řehoře a posluhovačky a Řehoře.
11. Jak reaguje Řehořova rodina na smrt svého syna?
12. Charakterizujte lexikální prostředky vyjadřující postoj postav k Řehořovi.
13. Pokuste se o interpretaci díla vzhledem k životu F. Kafky.
14. Celé dílo je prostoupeno pocity bezvýchodnosti, pesimismem. Doložte na ukázkách.
15. Nakreslete svoji představu podoby Řehoře po proměně.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řešení

1. Epika, povídka.
2. Chronologická, místy retrospektivní.
3. Mezilidské vztahy.
4. Er-forma.
5. Byt rodiny Samsových, zejména Řehořův pokoj s výhledem na špinavou ulici.
7. Řehoř neřeší svoji proměnu, má starost o svoji práci.
8. Viz ukázka 2. Práce je trpěnou povinností, Řehoř je díky ní v rodině respektován.
9. Motiv proměny:
 - a) Od aktivního postoje k pasivitě, trpnosti, přijímá svoji novou roli.
 - b) Původně pořádek, proměna ve skladiště, špína...
 - c) Ztráta finanční jistoty, členové rodiny donuceni pracovat, žijí z úspor, prodej cenností...
 - d) Od zájmu až k nutnosti bratra odstranit.
10. Matka syna miluje, chce mu pomáhat, ale děsí se ho. Otec lhostejný, odtažitý, citově chladný, opět je skutečně hlavou rodiny – nutnost pracovat, nakonec ho zavrhuje. Posluhovačka ho bere jako součást své práce, nebojí se ho, využívá jeho bezmocnosti.
11. Pocit úlevy, začátek nového života...
12. Viz ukázka 11 a 13.
13. Viz Vztah F. Kafky k otci, sourozencům a matce. Rovněž možno poukázat na prostředí, z něhož F. Kafka pocházel (německá menšina, židovská komunita). Možno vzít v potaz Kafkovo zaměstnání... Jedná se pouhý sen, projev duševní choroby? Cítí se Řehoř jako neužitečný hmyz? Je proměna skutečností?
14. Viz např. ukázky 2, 6, 11, 12.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1. Seznam literatury

KAFKA, Franz. *Povídky*. Praha, 1990. ISBN 80-207-0178-8.

ČERNÝ, Václav. Nad Proměnou Franze Kafky. *Host do domu*. 1964, roč. 11, č. 3, s. 9-12.

2.

Materiál je určen pro bezplatné užívání pro potřebu výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv využití podléhá autorskému právu. Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY-SA (www.creativecommons.cz).